

สารบัญ

คำนำ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี	iii
อารัมภบท ดร. สิปปนนท์ เกตุทัต	iv
อดีตประธานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประธานคณะกรรมการพิจารณารายงานการพัฒนาคนของประเทศไทยปี 2546	
อารัมภบท มร. เจ เค โรเบิร์ต อิงแลนด์	vi
ผู้ประสานงานและผู้แทนโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย	
กิตติกรรมประกาศ	viii
บทนำ	xii
ส่วนที่ 1: การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนกับการพัฒนาคน	
บทที่ 1 มุมมองจากชุมชน	3
ความนำ: ก่อนจะมาเป็นบทนี้	3
การเผชิญหน้ากับการพัฒนาในอุ้งข้าวอุ้งน้ำของประเทศไทย: เรียนรู้การพึ่งตนเอง	3
การเรียนรู้ของชุมชน: เครือข่ายธนาคารชีวิต	10
การต่อรองความร่วมมือเพื่อรักษาแม่น้ำ	12
การสร้างเครือข่าย : คลองอยู่ได้ คนอยู่ได้	14
การรื้อฟื้นความรู้พื้นบ้านในเขตที่สูง	18
การขยายพื้นที่ทางสังคมเพื่อคืนแม่น้ำแก่ชุมชน	25
บทสรุป: ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูพลังอำนาจชุมชน	32
บทที่ 2 บริบทใหม่ของการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน	35
การรวมศูนย์อำนาจและการพัฒนาแบบสั่งการจากเบื้องบน	35
ประวัติศาสตร์ชุมชนและการเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบัน	37
ยุคสมัยแห่งความอุดมสมบูรณ์	37
ก้าวสู่ "ยุคพัฒนา"	38
ความคิดใหม่และองค์กรใหม่	39
เศรษฐกิจพอสม วกถุด และการปฏิรูป	40

สารบัญ

การเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบัน 1: รัฐธรรมนูญปี 2540	45
สิทธิใหม่สำหรับชุมชน	45
บทบัญญัติใหม่ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน	46
สถาบันและองค์กรใหม่เพื่อประชาธิปไตย	47
การเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบัน 2: แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และ 9	48
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8: การพัฒนาที่มีคนเป็นศูนย์กลาง	48
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9: เศรษฐกิจพอเพียง	48
การเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบัน 3 : การกระจายอำนาจ	49
จากการรวมศูนย์อำนาจสู่สภาผู้รับเหมา	49
กำเนิด อบต.	50
การเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบัน 4 : การปฏิรูปการศึกษา	51
การวิพากษ์ระบบเก่า	51
จากบทวิพากษ์สู่การปฏิรูป	52
การปฏิรูปการศึกษากับชุมชน	52
ปัญหาและประเด็นสำคัญ	53
ภารกิจที่ยังไม่เสร็จสิ้นของรัฐธรรมนูญปี 2540	53
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9: เศรษฐกิจพอเพียง กับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ	55
การกระจายอำนาจ: แบบอุปถัมภ์หรือแบบมีส่วนร่วม	55
การปฏิรูปการศึกษา: การต่อสู้ที่คงจะยาวนาน	56
บทสรุป	58
บทที่ 3 การสนับสนุนการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน	59
กระบวนการการเรียนรู้ระดับชาติ	59
โครงการชุมชนเพื่อการเสริมสร้างพลังอำนาจ	60
การออมทรัพย์และสินเชื่อ	60
การพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม	61

สารบัญ

ชุมชนกับหน่วยงานภายนอก	62
ธุรกิจกับชุมชน	62
ชุมชน องค์การพัฒนาเอกชน องค์การระหว่างประเทศ และรัฐบาลไทย	63
ความรู้เรื่อง การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน	64
การวิจัยชุมชน	64
การเรียนรู้และการวางแผน	65
การวางแผนเพื่อการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน	66
แนวคิดใหม่ในการแก้ไขปัญหาชุมชน	66
บทเรียนจากการวางแผนชุมชน	67
การบรรเทาภาวะวิกฤตโดยชุมชน	70
โครงการ "เศรษฐกิจพอเพียง"	70
การมีส่วนร่วมของชุมชน	71
กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (ซีพี)	72
โครงการกองทุนหมู่บ้านของรัฐบาลไทยรักไทย	74
บทสรุป	77
บทที่ 4 จุดเปลี่ยนการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน	79
ทำไมต้องเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน	79
การพัฒนาคนและสิทธิมนุษยชน	80
ทำไมต้องเน้นชุมชน	80
การพัฒนาและการลิดรอนอำนาจ	81
ประชาสังคม กับชุมชน	81
การเสริมสร้างพลังอำนาจในฐานะกระบวนการเรียนรู้	82
การเสริมสร้างพลังอำนาจคืออะไร	83
1. การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเพื่อแก้ปัญหาด้วยตนเอง	84

สารบัญ

2. การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเพื่อต่อรองความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก	84
3. การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนและการสร้างเครือข่ายเพื่อเรียกร้องและพิทักษ์สิทธิชุมชน	85
การสนับสนุนการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน	87
1. การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเพื่อแก้ปัญหาด้วยตนเอง: เร่งรัดเรียนรู้จากประสบการณ์	87
2. การเจรจาต่อรองความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก: กระจายอำนาจให้เป็นจริง	88
3. การเรียกร้องสิทธิชุมชน: การพัฒนากลไกสถาบัน	89
การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน	90
รักษาแรงขับเคลื่อนการปฏิรูปการเมือง	91
ผลิตสินค้าและบริการสาธารณะเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน	92
ปฏิรูปภาครัฐเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน	92
ปฏิรูปการศึกษาเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน	92
ผลักดันการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมให้เป็นวาระแห่งชาติ ให้ความสำคัญกับการขจัดความยากจนด้วยการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน	93
ซัดหรือลดความไม่เท่าเทียมทางเพศ	94
บริหารจัดการสิ่งแวดล้อม	95
บริหารจัดการกระแสโลกาภิวัตน์เพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน	95
บทสรุป: มองไปข้างหน้า	96
การเสริมสร้างพลังอำนาจหลายรูปแบบ	96
ชุมชนกับโลกาภิวัตน์	97
การเสริมสร้างพลังอำนาจในฐานะกระบวนการเรียนรู้	97
บริบททางสังคมของการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน	98
โอกาสและความเสี่ยง	98

สารบัญ

ส่วนที่ 2: การประเมินความก้าวหน้าการพัฒนาคคน

บทที่ 5	ดัชนีการพัฒนาคคน	101
	บทนำ - ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index – HAI)	101
	ลักษณะของ HAI	101
	แนวคิดและโครงสร้าง HAI	102
	วิธีการคำนวณ HAI	103
	แหล่งข้อมูล	103
	ข้อมูลหญิง-ชาย	107
	องค์ประกอบทั้ง 8 ของ HAI	107
	1. ดัชนีสุขภาพ	107
	2. ดัชนีการศึกษา	110
	3. ดัชนีการทำงาน	112
	4. ดัชนีรายได้	114
	5. ดัชนีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม	116
	6. ดัชนีชีวิตครอบครัวและชุมชน	119
	7. ดัชนีคมนาคมและการสื่อสาร	121
	8. ดัชนีการมีส่วนร่วม	123
	ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index – HAI)	125
	ดัชนีการพัฒนาคคน (Human Development Index – HDI)	131
	ดัชนีการพัฒนายหญิง-ชาย (Gender-related Development Index – GDI)	132
	ความไม่เท่าเทียมในระดับภูมิภาค: HAI, HDI, GDI	132
	บทสรุป	135